

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертацію Дихта Наталі Миколаївни
«Договір доручення за римським приватним правом та його рецепція у
сучасному цивільному законодавстві України»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук із спеціальності 12.00.03 – цивільне
право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

Актуальність теми дослідження. У цивільному обігу помітне місце займають відносини, які формуються у зв'язку з представництвом інтересів інших осіб.

Формування представництва, як правової категорії, припадає на добу класичного римського права, коли склалися поняття представництва, як такого, представництва малолітніх та душевнохворих осіб, представництва на підставі договору доручення тощо. Ідеї, закладені у римському приватному праві, були розвинені у більш пізніх правових системах і, зокрема, досить адекватно відобразилися у цивільному законодавстві України, де представництво набуло помітного поширення. Це пов'язано з тим, що представництво в умовах розширення кількості учасників економічних відносин, посиленням їх автономії є ефективним засобом здійснення прав та реалізації обов'язків учасниками економічного обігу.

Однією з найпоширеніших підстав для здійснення представництва є договір доручення. Незважаючи на широку сферу застосування цього договору, існує незначна кількість його спеціалізованих досліджень, а в більшості випадків увага дослідників зосереджувалась на питаннях добровільного представництва як такого. Так само, незважаючи на те, що рецепція права, та римського зокрема, було неодноразово предметом різних наукових розвідок, проте рецепція договору доручення предметом самостійного дослідження не виступала. При цьому договір доручення широко використовується не тільки як підстава для здійснення представництва в цивільному обігу, але є підставою для здійснення

процесуального представництва.

Наведене дозволяє констатувати, що дослідження цього договору, в контексті рецепції римського приватного права, дозволить вирішити низку концептуальних питань щодо цього договору, а також впорядкувати практику його застосування.

Таким чином дисертаційне дослідження Дихта Наталі Миколаївни виконане на актуальну та практично вагому тематику.

Ступінь обґрунтованості, достовірність і новизна сформульованих у дисертації наукових положень та висновків.

Дисертація являє собою завершену наукову працю, у якій здобувач досліджує рецепцію договору доручення за римським приватним правом та цивільним законодавством України.

При виконанні дослідження автором була сформульована мета – з'ясувати поняття, зміст і характерні ознаки договору доручення за римським приватним правом та цивільним законодавством України, визначити характер та ступінь рецепції римських правових ідей, підходів та рішень щодо цього договору у цивільному законодавстві України, а також сформулювати пропозиції щодо удосконалення правового регулювання договору доручення за чинним Цивільним кодексом України.

Як свідчить текст дисертаційного дослідження, автором відповідно до мети було сформульовано завдання, для вирішення якого здобувачем було опрацьовано значну кількість монографічної літератури, періодики, та навіть наведено судову практику (С. 109-111). В остаточному підсумку це, разом з належно обраною методологічною базою, забезпечило належну якість проведеного дослідження, а також достовірність отриманих результатів.

Здобувачці вдалось побудувати своє дослідження таким чином, щоб сформулювати науково обґрунтовані висновки щодо процесу рецепції договору

доручення з римського приватного права в українському цивільному праві (С. 176-180).

Починаючи дослідження авторка, виходячи з цілей та завдань дисертаційного дослідження, перший розділ присвятила огляду літератури та методологічному обґрунтуванню вибору напрямків дослідження. В контексті достатньо широкого обсягу літератури, присвяченої представництву та його рецепції зокрема, а також пов'язаності рецепції з історичними процесами розвитку правових систем різних країн, цілком логічним виглядає авторський підхід до побудови внутрішньої структури роботи. Зокрема, власне дослідженню договору доручення передувало дослідження рецепції як явища та визначення її ознак та значення для розвитку правових систем (С. 23-39). Авторка слушно вказує, що дослідження договору доручення за римським приватним правом та вивчення його розвитку в процесі рецепції передбачає вивчення його законодавчого врегулювання та доктринальних досліджень від цих часів до сучасного цивільного законодавства України (С. 42). З наведених міркувань автор присвятила дослідженню договору доручення в римському приватному праві та його рецепції в процесі розвитку різних правових родин окремий розділ (С. 43-90).

Здобувачка слушно вказує, що розвинутому римському праву не було відомим як загальне правило те, що в сучасному праві називають укладанням договорів через представника, коли одна особа (представник) укладає правочин від імені і за рахунок іншої особи (особи, яку представляють), і всі юридичні наслідки покладаються на особу, яку представляють, проте це не означає, що відповідних йому суспільних відносин не було (С. 49-50). Автор підтримує висловлену в літературі позицію, що ідея представництва в римському праві сформувалася у формі мандата (договору доручення) за яким одна особа (“mandans” - довіритель) доручає, а інша особа (за римською термінологією “procurator” - мандатарій, повірений) приймає на себе виконання безоплатно будь-яких дій.

Авторка проводить дослідження історії рецепції римського права в французькому та німецькому праві, а також в англосаксонській правовій доктрині, та слушно зауважує, що увесь подальший розвиток договору доручення знаходився в прямій залежності від того, яким чином здобутки римського приватного права були рециповані. В результаті дослідження автором обґрунтовується висновок, що навіть в межах західної традиції права договір доручення по різному співвідносився з представництвом, а найбільш відомі кодифікації ФЦК та ГЦУ з різних позицій підходили до вирішення цього питання. Здобувачка слушно вказує, що дореволюційна цивілістика, знаходячись під впливом саме німецької пандектики в процесі розвитку конструкції договору доручення йшла саме «німецьким шляхом», а подальший розвиток цього інституту в радянському періоді призвів до остаточної диференціації представництва, довіреності та договору доручення. При цьому рецепція договору доручення в рамках англо-саксонської системи права за своєю юридичною побудовою значно ближче до римського оригіналу ніж у країнах, в яких рецепція визнається головним чинником розвитку цивільного права та окремих його інститутів (С. 86-89).

У третьому розділі дисертаційного дослідження автор зосередився на дослідженні договору доручення у цивільному праві України. Послідовно аналізуючи договір доручення авторка визначає його поняття, досліджує правову природу (С. 91-95) та наводить дискусію щодо особливостей предмету договору доручення (С. 96-100). Крім того, досліджено особливості суб'єктного складу та перелік прав та обов'язків договору доручення, що визначають його зміст (С. 104-127).

Оскільки дослідження договору доручення було б неповним без порівняльного аналізу його з суміжними договірними конструкціями авторка слушно присвятила цьому питанню окремий параграф, в якому дослідила його співвідношення з договором комісії, агентським договором, в тому числі морського агентування, договором довірчого управління майна. (С. 128-135).

В четвертому розділі здобувачка вивчала укладання, зміну та припинення договору доручення. Дослідивши загальні питання укладання договору, авторка проаналізувала детально загальні підстави припинення зобов'язань та намагалась встановити особливості припинення договору доручення в цивільному законодавстві України.

Автор також досліджує відповідальність за порушення умов договору доручення в окремому параграфі, проте слушно вказує, що оскільки ЦК України не містить спеціальних норм про відповідальність сторін у договорі доручення, то слід керуватися загальними правилами глави 41 ЦК України. При цьому виявлені особливості відповідальності сторін пов'язані з можливістю в односторонньому порядку відмовитись від виконання договору.

Наприкінці проведеного дослідження авторка сформулювала висновки за результатами проведеного дослідження.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях.

За темою дисертаційного дослідження здобувачем опубліковано 8 наукових статей, з яких 8 статей опубліковано у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 1 статтю – у зарубіжному періодичному виданні. Серед інших опублікованих праць дисертанта, які додатково відображають наукові здобутки дисертації, є тези (матеріали) семи конференцій. Опубліковані наукові праці з достатньою повнотою відображають основні результати проведених здобувачем досліджень всіх розділів дисертації; серед них немає публікацій, написаних у співавторстві.

Відповідність дисертації спеціальності, з якої вона подана до захисту.

Зміст дисертації відповідає науковій спеціальності 12.00.03, з якої вона подана до захисту.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Дисертаційне дослідження Дихти Н.М., як і будь-яка наукова праця, не позбавлене ряду дискусійних положень, а також позицій, щодо яких слід зробити такі зауваження:

1. Досліджуючи суміжні з договором доручення правові конструкції автор залишає поза увагою договір консигнації та брокерський договір, хоча і відносив їх дослідження до джерел, які мають значення для проведення власного дисертаційного дослідження (С. 14).
2. Назва четвертого розділу не розкриває базу, на якій проводилось дослідження. Фактично в розділі йдеться про цивільне законодавство України, хоча в назві вказується про цивільне право.
3. Автор слушно звертає увагу на пропозицію, представлену в літературі щодо виділення способів і порядку укладання договору (С. 145-147), проте в контексті договору доручення їх особливості не розкриті.
4. Питання зміни договору доручення розкривається в ході самого дослідження, проте власне у відповідному параграфі дисертації це питання майже не розкрито.
5. В роботі відсутні пропозиції щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України в частині регулювання договору доручення.

Наведені зауваження не применшують у цілому високої позитивної оцінки дисертаційного дослідження, яке присвячене актуальній та практично вагомій проблематиці. Дисертація є самостійною, закінченою науковою працею, яка відповідає вимогам, що встановлені до робіт такого рівня щодо новизни та досягнення наукових результатів.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертаційна робота Дихти Наталі Миколаївни на тему «Договір доручення за римським приватним правом та його рецепція у сучасному цивільному законодавстві України», є завершеною науковою працею, яка присвячена проблемам рецепції конструкції договору доручення за римським

приватним правом, в тому числі в цивільному праві України, яка виконана на належному науковому рівні, містить аналіз доктрини, чинного українського законодавства, а також підготовлені дисертантом на основі проведеного дослідження нові наукові положення.

Дисертація та автореферат як за змістом, так і за оформленням відповідають основним вимогам, встановленим для дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Зміст автореферату належним чином відображає основні положення дисертації.

Наведене дозволяє зробити обґрунтований висновок, що дисертацію та автореферат Дихти Наталі Миколаївни на тему «Договір доручення за римським приватним правом та його рецепція у сучасному цивільному законодавстві України», можна розглядати як самостійну роботу, яка становить певний внесок у розвиток сучасної науки цивільного права, відповідає існуючим державним вимогам, які пред'являються до змісту та оформленню дисертацій та авторефератів, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 — цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент

кандидат юридичних наук, доцент,

заступник голови апеляційного суду Одеської області

А.І. Дрішлюк

підпис А.І. Дрішлюк засвідчую

в.о. начальника відділу кадрової роботи та управління персоналом

апеляційного суду Одеської області

О.В. Радош

29.05.2018 р.